

פרד"ס לשולחן שבד

אוצרות גזוים מגאונותם וחדיפותם של גדולי הדורות
מבחר ערוך ומלוטט מספר שיראה אור בע"ה בהוצאת מ.ד.

גליון 581 - שנה י"א - כל הזכויות שמורות ©

שב"ק פרשת שמ"ז תשפ"ה

איזה דין "תמימים" שייך רק בעולה ולא בחטאת

קחו שעיר עזים לחטאת ועגל וכבש בני שנה תמימים לעולה (ט ג) מבואר בפסוק שיש ג' קרבנות, שעיר עזים לחטאת עגל לעולה וכבש לעולה, והפסוק מפרידם לב' את העגל וכבש לעולה כתב יחד וכתב עליהם "תמימים" ואת השעיר הפריד, ומשמע שמה שכתוב תמימים לא קאי עליהו דאי קאי אף עליהו היה צריך לכתוב תמימים אחר מילת לעולה כל' "שעיר עזים לחטאת ועגל וכבש כו' לעולה תמימים" דאז קאי אכולהו אבל כשכתבה תורה תמימים קודם לעולה משמע דקאי רק על כך, ודבר זה צריך טעם מדוע לא כתיב תמימים אף על שעיר עזים לחטאת.

ונראה לפרש שמה שכתוב תמימים לא קאי על תמימים ממום דזה צריך אף בחטאת שתהיה תמימה ממום אלא קאי על שצריך שהאברים יהיו שלמים כדאיתא בגמ' חולין (יא). ונתח אותה לנתחיה אותה לנתחיה ולא נתחיה לנתחים וכך פסק הרמב"ם (פ"ו ממע"ק הי"ט), והיינו שיש דין להעלות את אברי העולה להקטרה בשלימות משא"כ אצל חטאת לא מצינו דין שכוה שצריך להעלות האברים בשלימותם על המזבח שהאברים נאכלים ומה שנקטר זה האימורים ואתי שפיר דלא קאי מילת תמימים על חטאת אלא על עגל וכבש לעולה.

משא"כ בפסוק הקודם כתוב "ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה תמימים" כאן כתוב תמימים אחר מילת לעולה וא"כ משמע דקאי אתרוייהו דהתם תמימים היינו כפשוטו בלא מום ולכן קאי אתרוייהו דאף חטאת צריכה להיות תמימה ממום.

טעמא דקרא

מדוע לא נענשו נדב ואביהוא במיתת בניהם

וימותו לפני ה' (י ב) במדרש איתא מפני מה מתו בני אהרן חד אמר מפני שהורו הלכה בפני רבם וחד אמר מפני שלא נשאו נשים.

ונראה לפרש שאין זו מחלוקת אלא כל אחד משלים דברי חברו, דאיתא בעירובין המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה, ועוד איתא התם יהושע הורה הלכה בפני רבו כשאמר "אדוני משה כלאם" ודינו למות אך מכיון שלא היו לו בנים היה נחשב כמת לכן לא מת.

ומעתה יש לפרש חד אמר מתו על שהורו הלכה בפני רבם וקשה מדוע נדב ואביהוא מתו על שהורו הלכה בפני רבם ולא נענשו במות בניהם כיהושע לזה אמר המ"ד השני כיון שלא נשאו נשים וא"כ לא שייך להענישם במיתת בניהם.

זכרון משה

אצל נדב ואביהוא שייך לשון יחיד "וימות"

וימותו לפני ה' וגו' (י ב) בפר' במדבר כתוב "וימות נדב ואביהוא כו' ובנים לא היה להם" (ג-ד), ויש להקשות מדוע כתוב בלשון יחיד "וימות" ולא "וימותו".

וי"ל דבחו"ל איתא דאדם שלא נשא אשה הרי הוא כפולג גופא וא"כ נדב ואביהוא שלא נשאו נשים היו כל אחד כחצי גוף ושניהם יחד כגוף שלם ולכן שייך לשון "וימות" על שניהם. ויש לפרש דהפסוק עצמו מקשה ומתרץ כך, פתח דבריו "וימות נדב ואביהוא" והוקשה לו מדוע לא כתוב וימותו ומתרץ כיון ש"בני לא היה להם" כי לא נשאו נשים הרי שהם רק כפולג גופא. זכרון משה

המחלוקת האם נדב ואביהוא אמרו מתי ימותו משה ואהרן או הרהרו בלבם

וימותו לפני ה' (י ב) במדרש איתא וכבר היו משה ואהרן מהלכים אמרו נו"א מתי ימותו שני זקנים אלו ואני אותה ננהיג את הדור פליג בה חד אמר בפיהם דיברו וחצי אמר בלבם הרהרו, ויש לעיין במה נחלקו.

ונראה שהנה לפי פשוטו התכונו מתי ימותו כפשוטו אבל הרמ"ע מפאנו בעשרה מאמרות פירש שהתכונו מתי משה ואהרן יעלו לדרגה רוחנית גבוהה של התפשטות הגשמיות כמו אצל אליהו שעלה השמימה מבלי למות ולפי"ז התכונו לתשובה אימתי יגיעו לדרגה של התפשטות הגשמיות ואני ואתה ננהיג.

ולפי"ז י"ל דבאה פלגי מ"ד שהרהרו בלבם סובר שהתכונו כפשוטו מתי ימותו ולכן פירש שלא אמרו זאת בפיהם דח"ו מלומר זאת בגלוי אלא הרהרו בלבם ומ"ד שדברו בפיהם סובר שהתכונו למעלה מתי יגיעו לדרגה של התפשטות הגשמיות ודבר זה יכלו לומר בפירוש.

חדות יעקב

צורת השריפה בנדב ואביהוא והטעם לזה

ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימותו לפני ה' (י ב) בגמ' סנהדרין (נב). איכא פלוגתא מנין למדו חז"ל שמיתת בי"ד של שריפה היא ע"י אבר חם שמכניסים לגרונם יש אומרים שלומדים זאת מקרח ועדתו שהיתה שריפת נשמה וגוף קיים ויש הלומדים זאת מבני אהרן שהיתה שריפת נשמה וגוף קיים, ומ"ד דיליף מקורח סובר שאצל בני אהרן לא היתה רק שריפת נשמה אלא אף שריפת גוף ורק שהשריפה התחילה מבתוכו כל' שתחילה האש שרפה את נשמתם ע"י שנכנסה מחוטמם ואח"כ שרפה את גופם, ובהמשך הגמ' מקשה מדוע לא למדו חז"ל שמיתת בי"ד בשריפה היינו שריפה ממש כמו בני אהרן אליבא דמ"ד דיליף מקורח הלא לדבריו בני אהרן נשרפו ממש וא"כ מאי אולמא למיילף מקרח שזו שריפת נשמה וגוף קיים ולא יליף מבני אהרן שאף הגוף נשרף ומשני דכתיב ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה, אח"כ מוסיפה הגמ' מימרא בענין מיתת בני אהרן דהיינו נדב ואביהוא מהלכים בדרך ואומרים מתי ימותו ב' זקנים אלו ואני ואתה ננהיג את הדור אמר להן הקב"ה נראה מי קובר את מי.

ובתורת חיים כתב דאף זה שאמרו כך היה חטא ומתו מחמתו, וקשה הלא בפסוק מפורש בהדיא שחטאם היה שהכניסו אש זרה וכיצד נקט שחטאם שמתו מחמתו הוא שאמרו מתי ימותו וכו', ועוד יל"ע מה שייכות הענינים בין צורת מיתתם על הקטרת אש זרה למה שאמרו מתי ימותו וכו'.

וגו' ופירשו רש"י והמלבי"ם שקודם שעתה של בבל לא היתה מלכות כלל וכן כשעברה שעתה של בבל נחרבה לגמרי כמו שכתוב בנביא ישעיהו (יג) והיתה בבל כו' ולא תשב לנצח וכן כתוב בנביא ירמיה (נא).

אצל מלכות יון מצינו שהיתה המלוכה אף בימי קדם כמו שכתוב בנביאים יואל (ד) ישעיהו (סו) ויחזקאל (כו) עיי"ש אבל אחר שעברה שעתה בטלה לגמרי כמו שכתוב בדניאל (ח) ובאחרית מלכותם כהתם הפושעים וגו' ופרש"י שבשעת החורבן בימי טיטוס היתה אחרית מלכותם של היוונים וכן משמע בגמ' ע"ז (ח).

ואצל מלכות מדי איתא בגמ' ע"ז (ב:) שתימשך מלכותם עד שיבוא המשיח.

והשתא יש לפרש שהפסוקים מרמזים לזה שאצל הגמל המרמז לבבל כתוב לשון הוה מפני שמלכות בבל לא היתה בימי קדם ואחר שעתה חרבה הרי שהיתה רק בהוה, ואצל הארנבת המרמזת ליון שהיתה בימי קדם ואח"כ נחרבה ולא המשיכה כתבו לשון עבר, ואצל השפן המרמז למדי שתימשך מלכותה עד ביאת המשיח כתבו לשון עתיד.

טעמא דקרא

רמז לשיעור בגד מהתורה

או בגד (יא לב) שיעור בגד חשוב כדי לקבל טומאה הוא בגד שיש בו ג' אצבעות על ג' ושיעור ג' על ג' הוא ט' שהרי ג' פעמים ג' הם ט'.

ומילת בגד בגימטריא הוי ט' ב-2 ג-3 ד-4 הרי שבמילת בגד נרמז מהו חשיבותו להיקרא בגד, (עיי"ש רמזים אף לשק ד' על ד' עור ה' על ה' ומפך ו' על ו').

טעמא דקרא

ביאור החילוקי טומאה בין כלי חסר לשאר כלים

וכל כלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשברו (יא לג) בגמ' חולין (כד:) איתא טהור בכלי חרס טמא בכל הכלים כו' כלו' שכל"ח מטמא רק מאוירו ולא מגביו ושאר כלים מטמאים מגבם ולא מאוירים.

עוד חילוק מצינו בגמ' שבת (קכה.) שכלי חרס מטמא אף במחובר לקרקע כגון תנור מחובר לקרקע ואילו שאר כלים אינם מטמאים במחובר.

ונראה ליתן טעם נפלא לחילוק שבין כל"ח לשאר כלים שבכל הכלים החשיבות של הכלי היא בחומר עצמו כגון כלי ממתכת או מעץ שהמתכת והעץ הם גוונים לו את החשיבות משא"כ בכלי חרס שעשוי מאדמה אין חשיבות מצד החומר אלא מצד החלל שנוצר בו ע"י החומר.

ומעתה בכלי משאר כלים המחובר לקרקע הרי שהקרקע נעשית חלק מהכלי כיון שמשמשת עמו וקרקע אינה מקבלת טומאה והכלי לבד מבלי הקרקע אינו ראוי לשימוש ולכן טהור משא"כ כל"ח שמחובר טמא שהרי כל החשיבותו היא התוך שלו כלו' החלל שבו והחלל שבו לא מחובר לאדמה שרק הדפנות החיצונות מחוברות לאדמה וא"כ אין החלל שבו נעשה חלק מהאדמה וטמא.

וכן שפיר החילוק ששאר כלים מטמאים מגבם כי החומר הוא החשיבות כלי והוא נטמא אבל כל"ח אין מטמא מגבו כי אין חשיבות בחומר אלא החשיבות הוא בחלל שנוצר בו ולכן רק החלל שלו נטמא.

וכן אתי שפיר שלכל"ח אין טהרה במקוה אלא שבירה שהרי כשמטבילו במקוה לא נטבל החלל שבו אלא החומר עצמו והחומר עצמו כלל לא נטמא לכן רק שבירה מועילה לו שע"י השבירה של הדפנות מתבטל החלל.

ומה שכלי חרס מטמא את הנוגע בו מגבו הוא רק מטעם שהגב שלו הוי יד לחלל שבתוכו.

טעמא דקרא

ונראה לפרש, הנה יש להקשות אליבא דמ"ד הסובר שבני אהרן נשרפו ממש מדוע לא נשאר גופם קיים כדרשת חז"ל ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה והיה מקום לתרץ דנשרפו בדרך הטבע מהאש זרה שהקריבו דהיא נתפשה בהם ושרפה אותם ומאחר והיה זה בדרך זו נשרף גופם ממש כי נתפשה בהם האש ואין שייך לברור מיתה יפה, אבל זה אינו דהא אף מ"ד זה סובר שהאש התחילה בתוכם ושרפה נשמתם ואח"כ נשרף גופם וא"כ א"א לומר שנשרפו מהאש הזרה בדרך הטבע והדרא קושיא מדוע לא נשרפה רק נשמתם לקיים בהם ברור להם מיתה יפה.

ויש ליישב שאם אכן רק נשמתם היתה נשרפת וגופם קיים לא היה הכרח שמתו כי הקריבו אש זרה שהיה מקום לטעות שמתו משום שאמרו מתי ימותו כו' שאף זה היה חטא וכדי שלא לטעות ולחשוב שזה היה חטא שגרם למיתתם עשה הקב"ה שאף גופם ישרף כך שיבינו שמתו כי הקטירו אש זרה ולכן נענשו שנשרף אף גופם.

אלא דא"כ קשה מדוע נשרפו קודם מתוכם ואח"כ מבחוץ ולא נשרפו בדרך הטבע קודם בגופם לזה י"ל כי קודם שהקטירו אש זרה אמרו מתי ימותו כו' לכן נענשו שמתו קודם מבפנים ואח"כ מבחוץ, והכל מיושב שפיר שאכן לא נתחייבו מיתה על שאמרו מתי ימות כו' אלא על האש זרה אלא שמה שאמרו מתי ימותו גרם שישרפו תחילה מבפנים ואח"כ מבחוץ ולכן נסמכו הענינים, וכן שפיר שנשרפו ממש להראות שסיבת המות היתה מחמת האש זרה, (א.ה. כל' סיבת המוות היתה מחמת האש זרה וצורת המוות דתחילה מגואי מחמת שאמרו כו').

מים יחזקאל

נדב ואביהוא מתו ע"י מידת הרחמים

כל בני יבכו את השריפה אשר שרף ה' (י ו) ה' זו מידת הרחמים ואלוקים הוא מידת הדין, ולפי"ז קשה מדוע כאן כתיב אשר שרף ה' כביכול במידת הרחמים יותר ראוי לומר אשר שרף אלוקים דהיינו במידת הדין.

ויש ליישב ע"פ מאי דאיתא במדרש רבה על שיר השירים עה"פ אשכול הכופר שיכול הקב"ה לומר למידת הדין די, ופירש התורת חיים שהקב"ה הרי לא ברא עולמו במידת הדין כי לא היה יכול להתקיים ולא ברא כולו במידת הרחמים כי מעולם לא היה אדם נענש לכן בראו במידת הדין והרחמים ביחד וכאשר חטא העולם צריך להענישו וע"י מידת הרחמים פעמים שנוטל צדיק אחד ששקול כנגד כל הדור ומתכפר עוון אותו הדור נמצא א"כ שכשמת צדיק חשיב שמידת הרחמים פעלה זאת דעיי"ז ניצל כל העולם מן העונש, וזו הכונה שיכול הקב"ה לומר למידת הדין די. ועפי"ז יש לפרש שבמיתת נדב ואביהוא כתוב אשר שרף ה' דייקא שמתו ע"י מידת הרחמים שעל ידי מיתתם ניצלו כל בני ישראל, וזה שפיר נמי דקאמר קרא "כל בית ישראל יבכו" דדוקא צריכים בני לבכות כי הם אלו שגרמו למידת הרחמים להמית אותם כדי למנוע ממידת הדין להעניש את כל ישראל.

ישמח משה

רמז בבהמות הטמאות לשלטון האומות

אך את זה לא תאכלו וכו' את הגמל כי מעלה גרה הוא ופרסה איננו מפריס ואת השפן כו' ופרסה לא יפריס כו' ואת הארנבת כו' ופרסה לא הפריסה (יא ד-ו) יש לעמוד על דיקדוק הלשוניות, אצל גמל כתיב לשון הוה "ופרסה אינו מפריס" אצל שפן כתוב לשון עתיד "ופרסה לא יפריס" ואצל ארנבת כתוב לשון עבר "ופרסה לא הפריסה" וצריך טעם לדבר (עי' במלבי"ם).

ונראה לפרש ע"פ מאי דאיתא במדרש בסוף הפרשה את הגמל זה בבל כו' ואת השפן זו מדי כו' ואת הארנבת זו יון עיי"ש. והנה מלכות בבל לא מלכה אלא לשעתה כמו שכתוב בנביא ישעיה (כג) הן ארץ כשדים זה העם לא היה אשור יסדה לציים